

Josef Svatopluk Machar

* 29. 2. 1864 Kolín

† 17. 3. 1942 Praha

Básník a prozaik, jeden z iniciátorů České moderny a autor jejího manifestu; publicista, dlouholetý fejetonista Času. Deziluzivním pojetím dosavadních společenských hodnot a zcivilněním básnického projevu znamenala jeho poezie reakci na rétorický sloh předcházející lumírovské a ruchovské generace a současně spoluzakládala směrovou i stylovou mnohotvárnost básnické tvorby 90. let.

Podepsán i Sv. Machar. – Jako syn mlynářského stárka a přechodně i nájemce mlýna, jenž často měnil místa svého pobytu, prožil M. dětství na různých místech středních Čech: do šesti let v Kolíně, pak v Nymburce, znovu krátce v Kolíně, ve Mcelích u Ml. Boleslavě a nakonec v Brandýse n. Lab., kde také vychodil tři třídy měšťanské školy. Teprve pak přešel na pražské Akademické gymnázium (v primě spolužáci F. X. Šalda a E. Čenkov); šestou třídu však již po konfliktu s katechetou navštěvoval na gymnáziu v Jindřišské ul. V sedmnácti letech ztratil otce a byl odkázán na vlastní obživu kondicemi i prvními příležitostnými příspěvky v časopisech. Po maturitě (1886) se zapsal na právnickou fakultu, ale nastoupil vojenskou službu jako jednoroční dobrovolník v Praze s úmyslem stát se důstojníkem. Zásluhou lékaře, univerzitního profesora E. Alberta získal však 1889 úřednické místo ve vídeňském Ústavu pro pozemkový úvěr. Ještě před přesídlením se oženil s H. Marešovou. Ani ve Vídni nepřerušil těsný kontakt s českým veřejným životem, na němž se podílel literární tvorbou, pravidelnou fejetonistikou v Herbenově Čase, spoluprací s přítelem T. G. Masarykem i rozhodným podílem na bojích mladé literární generace 90. let. Zvláště jeho kritika V. Háška (čas. Naše doba 1894) se stala stimulem diferenciaci českého literárního života a vedla ke vzniku Čes. moderny; M. také koncipoval její manifest, který vyšel pak (s některými Šaldovými doplňky) v Rozhledech 1895. 1893 byl zvolen členem ČAVU, ale po bojích Moderny 1896 na členství rezignoval, do Akademie se vrátil až 1924 (1931–35 předseda 4. třídy a 1933–42 předseda literárního odboru). 1913 podstoupil ve Vídni na poslední chvíli operaci slepého střeva (*Nemocnice*) a znovu byl operován v Pardubicích. 1916 byl (podobně jako P. Bezruč) vězněn, a to

pro čtyři básně ve sbírce *Krůpěje (Kriminál)*. V říjnu 1917 se stal spolupracovníkem obrozeneckých Nár. listů a smířil se se svými politickými protivníky (K. Kramář aj.), v květnu 1918 se vrátil do Prahy, 1919 byl nár. demokratickou stranou vyslán do Nár. shromáždění, 1919–24 působil jako generální inspektor českosl. armády. Jeho odchod z funkce byl spojen s rozchodem s T. G. Masarykem a s rozčarováním z politických poměrů v republice, které projevoval v krajně pravicovém tisku (Stříbrného Polední list aj.). Zároveň se podílel na akcích kulturních pracovníků proti zastavení komunistického tisku, proti vládní politice na Podkarpatské Rusi apod. Z cest do zahraničí má pro jeho dílo mimořádný dosah první ze dvou návštěv Krymu (1898 jako host snoubenky K. Kramáře – *Výlet na Krym*) a dvě ze tří cest do Itálie (1906 *Řím*, 1913 *Pod sluncem italským*). – Zemřel náhle na srdeční chorobu ve své vile v Praze-Tróji, smuteční obřad se konal v krematoriu v Praze-Strahovicích.

M. dílo vyrůstá ze zklamání soudobými společenskými poměry, postavením národa i situací české literatury. Jeho rané práce vyjadřují tuto všestrannou deziluzi ostentativním odhalováním vlastního zraněného nitra, zaměřením na subjektivní prožívání světa a na jeho ironické, ostře pointované glosování. Zprvu převážně intimní lyrika (*Confiteor 1–3*) a lyrika náladová (*Čtyři knihy sonetů*) stejně jako následující společenská a politická poezie (*Tristium Vindobona I–XX*, *Golgata*) i rozběhy k epice a satíře (*Zde by měly kvést růže, Magdaléna*) se vyznačují analytickým, polemicky vyhoceným postojem, který i ryze intimní témata obrací v kritiku společnosti, zvláště její morálky. Zároveň M. věcný, střízlivý hovorový styl, zdůrazňující významovou stránku básnického sdělení na úkor složky obrazné, vyvolal prudkou prozaizaci dosavadní poezie. Když se po rozpadu České moderny rozplynuly M. naděje na obrodu českého společenského i literárního života, básník se odvrátil od současných zápasů k historii. Začal koncipovat cyklus sbírek (*Svědómím věků*), v němž se pokusil epickou (příběhem) i lyrickou formou (kresbou nálady doby a líčením mentality historických osobností i prostých lidí) podat duchovní atmosféru jednotlivých údobí od nejstarších časů po současnost. Do prvních dvou svazků cyklu (*V záři helénského slunce, Jed z Judey*) uložil také své pojetí dějin: jejich vrchol shle-

dával v antice a nástup křesťanství mu představoval počátek úpadku, z něhož se lidstvo jen na čas vzpamatovalo za Francouzské revoluce. I tato koncepce měla svůj aktuální aspekt namířený proti soudobému klerikalismu. S ním se M. tehdy vyrovnával i ve své publicistice a rozsáhlé přednáškové aktivitě. Ve verších po 1. světové válce se konfrontují naděje vkládané do samostatného státu se střízlivou skutečností. Výsledkem je nová deziluze, jež zaplňuje jak M. lyriku politickou (*Tristiúm Praga I-C*) a závěrečnou část historického cyklu, tak poezii intimní a reflexivní. – Jádrem M. prózy tvoří vedle raných povídek (*Stará próza, Hrst beletrie*) fejetony, jež pokládá za rovnocenné své ostatní tvorbě. Skytaly mu možnost bezprostředního zaujetí stanoviska k aktuálnímu politickému i kulturnímu dění. Vyznačovaly se vypjatou subjektivností, ironií, sarkasmem i polemickou vyhrčeností a učinily z M. obávaného protivníka. Svě fejetony M. pravidelně publikoval i knižně, jako svědectví doby. Řadil je přitom chronologicky, tematicky pak jen ty, které tvořily souvislejší celky, jako byly jeho polemiky s klerikalismem (*Katolické povídky, Antika a křesťanství*), dojmy z cest (*Řím*), zážitky z věznění za války (*Kriminál*) nebo vzpomínky na dětství a studentská léta (*Konfese literáta*). Zatímco Řím svou idealizací antiky, kritikou středověkého i papežského města a oslavou novodobé sjednocené Itálie vzešlé z osvobozenického boje zapůsobil na současníky zejména svou otevřenou antiklerikální koncepcí a zároveň podnítil odborné kruhy k nesouhlasným polemikám, literárně nejnepohodnější zůstaly Konfese literáta, v nichž se dokumentární hodnota (obsahují tehdejší M. literární názory a řadu raných veršů, skrytých za pseudonymy) pojí s otevřeným odhalováním deziluzí trpícího nitra mladého člověka, jak je ve stylizované podobě vyjádřily M. první sbírky. – V rukopise zůstala sbírka *Ocůny*, zakázaná za protektorátu cenzurou, dále soubor veršů a epigramů z let 1933–39. Já viděl tkalce našich dějin u stavu a vysílaná rozhlasová hra o Napoleonovi Jeho dopoledne z roku 1934.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Aligátor, Aliquis, Ant. Major (Rozhledy 1894), Antonín Rousek, Ant. Rousek, A. Rousek, dr. Leon Leonardi (Paleček), dr. Leon přijímím Leonardi (Šotek), E. Růžička (Světozor 1897), Jaroslav Kag., Karel Kvapil (podvržená lit. pozůstalost zemřelého přítele, Studentské listy 1882), Leon Leonardi (Paleček), Mithrida-

tes (Čas), prof. Dr. Č. Folklor (jako ed. Božích bojovníků), Sursum (od 16. 2. 1895 společně užívaný pseud. s T. G. Masarykem); -až, -by, -by-, Dr. H., Dr. K., E. D., E-da, J. S., J. S. M., M. M., S. M. (Studentské listy 1882). ■ **PŘÍSPĚVKY in:** Akademie (1897); Atak (1928–30); Buditel (Mor. Budějovice 1904); Cesta (1918 Vídeňské profily, 1927); Čas (1888–1913; 1901 Konfese literáta, 1907 Řím, 1910 Katolické povídky, 1913 Nemocnice); Čas. Beletristická příl. k politickému týdeníku, pokr. Besedy Času (1896–1913); Časopis lékařů českých (1925); Čes. osvěta (1905–08); Čes. rodina (1882); Čes. Thalia (1888–89); sb. České besedy liberecké (1905); Čes. noviny (1895); Čes. dělník (1939–43); Čes. svět (1912–14); Dělnické listy (Videň); Dokumenty der Frauen (Videň 1902); kal. Havlíček (Brandýs n. Lab. 1907–09); Hlas národa (1888); Kopřivky; Kramerius (Rokycany 1904); alm. Künstlerhilfe (Videň 1924); Květy (1883–91, 1899–1915); Lid. noviny, i příl. Večery (1911, 1926, 1942–43); Lit. rozhledy (1926–30); Lumír (1884–93, 1917, 1930); Mladá kultura; Mlynář (1884); Moderní revue (1895); sb. Morava svým Matcím (Brno 1897); Mor. revue (Brno 1899); Muzeum (Brno); sb. Napoleon (1932); Národ (1918); Nár. listy (1889, 1917–34); Nár. obzor (1907); Nár. osvobození (1924–25); Nár. politika (30. léta); Nár. práce (1925–27; 1927 Pět roků v kasárnách); Nár. práce (1939–40); Naše doba (1894–1914); Naši mládeži (1887); Nebojsa (1918–19); Nedělní list (30. léta); Neruda, čas. Volné myšlenky (1912); Niva (Brno 1893–97); Nové proudy (1893); Novina (1908–09); Novina (1915–16); Nový Paleček (1887, an.); Orel (Videň 1891); kal. Palacký (Brandýs n. Lab. 1907–09); Paleček (1882–86); sb. Památník Smetanův (1909); Panoráma (1931); Pestrý týden (1930–32); Polední list (od 1932); Právo lidu (1901–03, 1910, 1919); Pražská lid. revue (1905, 1912); Ročenka Vídeňské matice (1912); Roj; Rozhlas mladých; Rozhledy (1894–96); Rozpravy Aventina (1926–30); Rudé květy (1903–05); Ruch (1882–88); Samostatnost (1914); Sborník Žižkův 1424–1924 (1924); Sever a Východ (1930); Slovenské smery (Bratislava 1936); Srdce (1903–04); Střední škola (1923); Studentské listy (1882); Světozor (1882–98); Světozor (1918, 1924, 1929); Šotek (1883); Švanda dudák (1887); Topičův sborník (1915, 1917–26); Tribuna (1925–28); Tvorba (1928); Venkov (1917–40); Vesna (1896); Vídeňský nár. kalendář na rok 1912; Vzlet (1918); Zájmy železničnického zřízence (1912); Die Zeit (Videň, od 1894); Zlatá Praha (1885–94, 1918); Zora (Brno 1884); Zvon (1905–38); Ženský obzor (1909–18); Ženský svět (1917–26); – posmrtně: Lit. noviny (1992). ■ **KNIŽNĚ.** *Beletrie a práce o literatuře:* Confiteor (BB 1887, defin. vyd. 1889 s tit. Confiteor 1); Bez názvu (BB 1889, defin. vyd. 1901 s tit. Confiteor 2); Letní sonety (BB 1891, pak in Čtyři knihy sonetů); Třetí kniha lyriky (BB 1892, defin. vyd. 1902 s tit. Confiteor 3); Zimní sonety (BB 1892, pak in Čtyři knihy sonetů); Pěle-měle (BB 1892; 1903 rozšif. zejm. o BB

ze sbírky 1893–1896 a z 1. vyd. Golgaty); Jarní sonety (BB 1893, pak in Čtyři knihy sonetů); Tristium Vindobona I–XX (BB 1893); Podzimní sonety (BB 1894, pak in Čtyři knihy sonetů); Zde by měly kvést růže (BB 1894, rozšíř. vyd. 1901, dále rozšíř. defin. vyd. 1907); Magdaléna (B 1894); 1893–1896 (BB 1897, v dalších vyd. sbírka rozdělena in Pěle-měle, 2. vyd. 1903, a Golgata, 2. vyd. 1904); Boží bojovníci (B b. d., 1897, pseud. prof. Dr. Č. Folklor); Výlet na Krym (BB 1900); Golgata (BB 1901, 1904 rozšíř. zvláště o verše ze sbírky 1893–1896); Knihy fejetonů 1, 2 (1901, 1920 s tit. Za rána a Trofeje, část. též 1921 in V poledne); Konfese literáta 1, 2 (FF 1901); Stará próza (PP 1902, defin. vyd. 1920 in Soubor beletrie); Čtyři knihy sonetů (BB 1903); Satiricon 1903 (BB 1904, 1919 rozšíř. o satiry prózou); Próza z let 1901–1903 (FF 1904); Vteřiny (BB 1905); Hrst beletrie (PP 1905, defin. vyd. 1920 in Soubor beletrie); V září helénského slunce (BB 1906, Svědomím věků 1); Jed z Judey (BB 1906, Svědomím věků 2); Próza z let 1904–1905 (FF 1907); Próza z roku 1906 (FF 1907, částečně též 1919 in Antika a křesťanství); Řím (FF 1907); Veršem i prózou (FF 1908); Krajiny, lidé a netopyři (FF 1910, částečně 1918 in Pod sluncem italským); Klerikalismus mrtev (FF 1910, 1919 in Antika a křesťanství); Katolické povídky (FF 1911); Barbaři (BB 1911, Svědomím věků 3); Pohan-ské plameny (BB 1911, Svědomím věků 4); Apošto-lové (BB 1911, Svědomím věků 5); Českým životem (FF 1912); Nemocnice (1913) (FF 1914); Krůpěje (BB 1915); Životem zrazeni (BB 1915); Pod sluncem italským (FF 1918); Kriminál (FF 1918); Franz Joseph (B 1918); O Habsburcích (E 1919); Antika a křesťanství (FF 1919); Vídeň (FF 1919); Třicet roků (FF 1919); Vídeňské profily (FF 1919); Časové kapitoly (FF 1920; 1930 s předešlou knihou FF pod spol. tit. Profily lidí, dob a poměrů); Vzpomíná se... (vzpomínky, 1920); V poledne (statí o literatuře z předcházejících knih FF, 1921); Oni (BB 1921, Roky za století 1, Svědomím věků 6); On (BB 1921, Roky za století 2, Svědomím věků 7); Krůčky dějin (BB 1926, Svědomím věků 8); Kam to spěje? (BB 1926, Svědomím věků 9); Tristium Praga I–C (BB 1926); Na křížovatkách (BB 1927); Pět roků v kasárnách (vzpomínky a dokumenty, 1927); Oni a já (vzpomínky s korespondencí, 1927); Zapomínání a zapomenutí (vzpomínky s korespondencí, 1927, Oni a já 2); Pfi sklence vína (vzpomínky s korespondencí, 1929); Čtyřicet let s Aloisem Jiráskem (vzpomínky s korespondencí, 1931); Dvacet pohlednic z Kysiblu (BB 1931); Za sto roků (B 1931); Peníze (B 1932); Dva výlety do historie (PP 1932); Filmy (BB 1934, obs. též BB Za sto roků a Peníze); Na okraj dnů (BB 1935); Rozmary (BB 1937); Romance ze světa kulturních lidí (BB 1938); První dějství (vzpomínky, 1939); – posmrtně: Jalové dny (B 1954). – *Výbory*: Žena v díle J. S. M. (b. d., 1907, ed. G. R. Opočenský, K. Ločák); Proben aus J. S. Machars Poesie und Prosa (Mor. Budějovice 1907, ed. B. Drož); Aforismy a myšlenky J. S. M. (citáty z básní,

b. d., 1910, ed. V. Martínek); Macharova čítanka (1908, ed. J. S. M.); M. mládeži (1910, ed. O. Svoboda); J. S. M. Výbor z jeho básnického díla (b. d., 1912, ed. V. Martínek); Básník volného myslitele (1914, ed. L. B. Nováková); Výbor z básní J. S. M. (Irkutsk 1919, ed.-st.); Malý výbor ze spisů J. S. M. 1, 2 (1924, ed. an.); Výbor z básní (1925, ed. J. Zachoval); M.: Člověk a dílo (Vídeň 1926, ed. S. Rouštická); Ti, kdož mluví z minulosti (1928, ed. S. Klír); Vrchlický – M. Epopeje lidstva (1937, ed. J. Haller); Básně (1954, ed. V. Závada); Plamenným jazykem (satirické verše, 1955, ed. B. Jedlička); Básně (1972, ed. H. Nahodilová a Z. Pešat); Pravdy znak (1982, ed. B. Svozil). – *Souborná vydání*: Básnické dílo (nakl. F. Šimáček, 1909–25, 15 sv., ed. autor); Spisy (nakl. Aventinum, od 1934 Vesmír, 1927–40, 52 sv., ed. autor). ■ **KORESPONDENCE**: an.: Alois Jirásek (J. Herbenovi z 1901), Čas 14, 1900/01, s. 756; J. S. M.: Před veřejnost + Na veřejnost (J. Herbenovi z 1905), Čas 23. 11. a 6. 12. 1905; -by- (J. S. M.): Miscelanea (Výkonnému výboru české strany pokrokové z 1905), Čas 3. 12. 1905; M.: T. G. Masarykovi (z 1905), Čas 24. 12. 1905; an.: Dělnickým listům (z 1910), PL 18. 5. 1910; an.: Dr. J. S. M. zasílá nám... (redakci čas. Nebojsa z 1919), Nebojsa 1919, s. 377; J. S. M.: List vojákům (z 1924), NO 30. 11. 1924; an.: K čtvrtému vydání Konfesi literáta (O. Štorchu-Marienovi z 1927), RA 3, 1927/28, s. 70; an.: Vážený pane rado (F. Skácelíkovi z 1934), Samostatnost 22. 2. 1934; an.: J. S. M. k úmrtí svého přítele J. Vraného (Venkovu z 1937), Venkov 3. 4. 1937; an.: Milý příteli (A. Hajnovi z 1938), Samostatnost 28. 7. 1938; K. Svoboda: M. dopis o Peroutkově habitaci (O. Hostinskému z 1903), LF 1955, s. 117; in Vrchlický v dopisech (J. Vrchlickému z 1889–1901; 1955, ed. A. Pražák); in Bezruč – M. (vzáj. korespondence, P. Bezručovi z 1901–39; 1961, ed. J. Dvořák); J. Procházká: Zapomenutý básník Ferdinand Pěčka Místecký (F. Pěčkovi z 1894), Těšínsko 1963, č. 6–7; in J. Neruda: Dopisy 3 (J. Nerudovi z 1891; 1965, Spisy, sv. 39, ed. M. Novotný); A. Sivek: Zasloužilý umělec V. Martínek (V. Martínkovi z 1918), Nová svoboda 9. 4. 1967; M. Nevrlý: Neznámý M. dopis (J. Malanjukovi z 1935), Tvar 1990, č. 13. ■ **REDIGOVAL časopis**: Novina (1908–09, 1908 s F. X. Šaldou a J. Vodákem, 1909 s F. X. Šaldou). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL**: Spisy Františka Baleje (1920–25). ■

■ **BIBLIOGRAFIE**: Bibliografie díla J. S. M. in V. Martínek: J. S. M. (1948). ■ **LITERATURA**: an.: J. S. M. (b. d., 1908); V. Martínek: Antika v poezii Macharově (b. d., 1909); Pravdomil (F. Rey): M. a křesťanství (1909); F. Černovský: V září antického slunce (1910); F. S. Frabša: J. S. M. (1910); J. A. Opletal: Řím (1910); an.: J. S. M. před porotou 2. listopadu 1911 (1911); M. na Moravě (1912, kult. a lit. dokumenty, ed. K. J. Obrátil); V. Martínek: J. S. M. (1912) + Básník silného čeství (1914); Ročenka Vídeňské matice za rok 1913. J. S. M. (Vídeň 1914, ed. F. Vahala a J. K. Pojezdny); G. R. Opočenský: J. S. M. (1914); F. Malota: Význam a práce J. S. M. (1914); sb. Slovac-

ko Macharovi (1914, ed. K. J. Obrátil); P. Buzková: Žena v životě a díle Macharově (1918); J. L. Kühn: J. S. M. (1919); V. Martínek: J. S. M. (b. d., 1920); J. Karásek: J. S. M. (E 1934); R. Kopecký: Básník národního svědomí (1934); sb. Kolín dr. J. S. M. k sedmdesátinám (1934, ed. R. Marek); sb. K sedmdesátinám dr. J. S. M. (1934, ed. V. Kůst); V. Martínek: J. S. M. (1948); Z. Pešat: J. S. M. – básník (1959); F. Soldan: J. S. M. (1974). ■ ● ref. Confiteor: an., Čas 1, 1886/87, s. 142 a 166; -p., Světozor 21, 1886/87, s. 237; J. Nedvídek, Vlast 3, 1886/87, s. 566; Č., Lit. listy 1887, s. 205 a 221; Jan Pozděna (J. Vrchlický), Hlas národa 19. 3. 1887; -ides, NL 29. 4. 1887; F. Bý (Bílý), Mor. orlice 29. a 30. 4. 1887; R., Obzor 1887, s. 157 ●; ● ref. Bez názvu: Č., Lit. listy 1889, s. 224 a 242; A. (T. G. Masaryk), Čas 1889, s. 364; B. Čermák, NL 9. 5. 1889; J. V. (Vrchlický), Hlas národa 11. 5. 1889 ●; ● ref. Pěle-měle a Třetí kniha lyriky: Vbk. (J. Voborník), NL 11. 11. 1892; J. V. (Vrchlický), Lumír 1892, s. 240; -p., Světozor 1893, s. 107 ●; ● ref. Tristium Vinodoba I-XX: E. Čenkov, Lit. listy 1893, s. 393 a 411; F. V. Krejčí, Rozhledy 3, 1893/94, s. 29; an., Lumír 22, 1893/94, s. 24; J. J. Veselý, Vlast 10, 1893/94, s. 84; F. X. Šalda, Lit. listy 1894, s. 235 → KP 2 (1950) ●; J. Vrchlický: M., Hlas národa 4. 11. 1894; ● ref. Zde by měly kvést růže: -p., Světozor 28, 1893/94, s. 623; S. Bouška, Hlídky lit. 1895, s. 50 ●; ● ref. Zde by měly kvést růže a Magdaléna: J. Karásek, Niva 5, 1894/95, s. 46; Kj. (F. V. Krejčí), Rozhledy 4, 1894/95, s. 36; A-a (A. Procházka), Lit. listy 1895, s. 103, 118 a 135 → České kritiky (1912); E. Krásnohorská, Osvěta 1895, s. 181 → Výbor z díla 2 (1956) ●; V. Flajšhans: Něco o formě M. Tristium, Lit. listy 1895, s. 179 a 195; V. Dyk: J. S. M., Studentský sborník 3, 1896/97, s. 5 a pokr.; ● ref. 1893–1896: B. (T. G. Masaryk), Naše doba 4, 1896/97, s. 180; M. A. Š. (Šimáček), Světozor 31, 1896/97, s. 118; J. J. Veselý, Vlast 13, 1896/97, s. 489; F. X. Š. (Šalda), Lit. listy 1897, s. 68 → KP 3 (1950) ●; ● ref. Boží bojovníci: an. (J. Karásek), MR 1896/97, sv. 5, s. 126; F. X. Š. (Šalda), Lit. listy 1897, s. 136 → KP 3 (1950) ●; jv. (J. Vodák): K Macharovým druhým vydáním, Besedy Času 1900, s. 183; ● ref. Výlet na Krym: an. (J. Vodák), Čas 2. a 7. 8. 1900; S. (F. Sekanina), Čes. revue 4, 1900/01, s. 96; F. V. Krejčí, Rozhledy 10, 1900/01, s. 25; J. B., Zvon 1, 1900/01, s. 23; J. Karásek, MR 1900/01, sv. 12, s. 15; F. Zákrejs, Osvěta 1901, s. 76 ●; ● ref. Golgata: an. (J. Vodák), Čas 29. 8. 1901; E. Krásnohorská, Osvěta 1901, s. 1017; O. Š. (Šimek), Lumír 30, 1901/02, s. 23; F. Sekanina, Čes. revue 5, 1901/02, s. 267; V. Dyk, MR 1901/02, sv. 13, s. 44; Jc. (J. Jakubec), Naše doba 9, 1901/02, s. 59 ●; ● ref. Knihy jetetonů: Jiří ze L. (Karásek), MR 1901/02, sv. 13, s. 389; A. Pražák, Srdce 1, 1901/02, s. 284; an. (J. Vodák), Čas 19. 1. 1902; Q., LidN 20. 2. 1902; K. Protiva (S. K. Neumann), Nový kult 5, 1902/03, s. 38 ●; ● ref. Konfese literáta: V. Dyk, MR 1902/03, sv. 14, s. 14; T. (X. Tejřov), Čes. revue 6, 1902/03, s. 56 ●; an. (J. Vodák): ref. Stará próza, Čas 3. 1. 1903; Jubilejní číslo Besed Času 1904, č. 8 (zejm. jv., tj. J. Vodák: O M. k jeho čtyřicátým narozeninám

trochu výkladu a trochu lyriky → Cestou, 1946); ● ref. Satiricon 1903: K. Rohan, Rozhledy 14, 1903/04, s. 1012 (1904 sep.); F. X. H. (Hodač), LidN 10. 6. 1904 ●; ● ref. Vteřiny: A. Novák, Přehled 4, 1905/06, s. 618; K. Z. Klíma, LidN 18. 1. 1906; an. (J. Vodák), Čas 21. a 27. 1. 1906 ●; ● ref. V září helénské slunce a Jed z Judey: L. Brtníček, Lumír 35, 1906/07, s. 234; O. Theer, Lumír 35, 1906/07, s. 236; Martin Laton (A. Procházka), MR 1906/07, sv. 19, s. 314 → Meditace (1912); A. Novák, Přehled 5, 1906/07, s. 498 → Mužové a osudy (1914); F. Skácelík, Zlatá Praha 24, 1906/07, s. 354; V. Kol. (V. Červinka), Zvon 7, 1906/07, s. 286 a 366; Z. (J. Laichter), Naše doba 1907, s. 384 → Uměním k životu (1919); an. (J. Vodák), Čas 3. a 10. 2. a 25. 8. 1907; S. K. Neumann, Mor. kraj 21. 2. 1907 → Předě dveřmi Panteonu (1911) a Spisy 5 (1968) ●; E. Saudek: Svět křesťanský v M. Jedu z Judey, MSIR 4, 1907/08, s. 165 a 298; ● ref. Řím: A. Drtil, Nár. obzor 1907, č. 49; J. Šusta, Lumír 36, 1907/08, s. 99 a 151 → Z dob dávných a blízkých (1924); V. Dyk, Lumír 36, 1907/08, s. 86; A. Novák, Přehled 6, 1907/08, s. 8; O. Theer, Čes. revue 11, 1907/08, s. 148; J. Karásek, MR 1907/08, sv. 20, s. 54 → Tvůrcové a epigoni (1927); E. Peroutka, Novina 1908, s. 102 a 137 ●; J. Vávra in Macharova čítanka (1908); ● ref. Katolické povídky: A. M. (Macek), Akademie 15, 1910/11, s. 312; K. Sezima, Lumír 40, 1911/12, s. 65 ●; M. Marten in O básníka (1911); ● ref. Barbaři. Pohanské plameny, Apoložové: M. Marten, MR 1911/12, sv. 25, s. 51; V. Martínek, MSIR 8, 1911/12, s. 227; K. Híkl, Přehled 10, 1911/12, s. 541; F. Langer, Umělecký měsíčník 1, 1911/12, s. 116 a 142; F. Sekanina, Zvon 12, 1911/12, s. 397; an. (J. Vodák), Čas 7. a 16. 1. 1912; K. (F. V. Krejčí), PL 14. 1. 1912; A. Novák, NL 11., 18., 25. 2. 1912 → Mužové a osudy (1914); L. N. Zvěřina, Osvěta 1912, s. 266 ●; J. K. Pojezdny (J. Doležal): Boží bojovníci (identifikace postav), Naše doba 21, 1913/14, s. 998; A. Pražák: Básnické dílo J. S. M., Zlatá Praha 31, 1913/14, s. 247; M. číslo Besed Času 1914, č. 9; D. Stříbrný: J. S. M., Zde by měly kvést růže, ČMF 4, 1914/15, s. 300; ● ref. Kriminál: A. Novák, Venkov 28. 1. 1919; K. (F. V. Krejčí), PL 20. 4. 1919 ●; ● ref. Oni. On (Roky za století): K. (F. V. Krejčí), PL 4. 9. 1921; A. Novák, Cesta 4, 1921/22, s. 66 ●; R. Illový: Sociální poezie Sovova a Macharova, Akademie 27, 1923/24, s. 430; J. Herben: O J. S. M., Naše doba 31, 1923/24, s. 325; O. Fischer: Dvě jubilea, Studentský časopis 3, 1923/24, s. 195 → Duše, slovo, svět (1965); F. X. Šalda: Dva básníci, Čes. slovo 24. 2. 1924 → KP 12 (1959); J. Hora: Dva básníci, RP 28. 2. 1924 → Poezie a život (1959); ● ref. Krůčky dějin a Kam to spěje?: J. Hora, RP 19. 12. 1926; V. Brtník, Venkov 3. 2. 1927 ●; ● ref. Tristium Praga I-C: J. B. Čapek, Host 6, 1926/27, s. 164; -pa- (F. S. Procházka), Zvon 27, 1926/27, s. 293; G. (F. Götz), NO 6. 1. 1927; A. N. (Novák), LidN 13. 3. 1927; A. M. Píša, Pramen 7, 1927/28, s. 140 → Dvacátá léta (1969) ●; ● ref. Na křižovatkách: -pa- (F. S. Procházka), Zvon 27, 1926/27, s. 698; A. N. (Novák), LidN 7. 8. 1927; F. Götz, NO 7. 8.

1927; J. V. Sedlák, Lit. svět 1, 1927/28, č. 3; P. Fraenkl, Naše doba 35, 1927/28, s. 435 ●; F. Stiebitz: Macharův Vergilius, sb. Pio vati (1930); F. X. Šalda: Případ Macharův, ŠZáp 4, 1931/32, s. 130; J. Mahen: Macharův případ, Panoráma 9, 1931/32, s. 125; J. Karásek: Počátky Moderní revue, RA 7, 1931/32, s. 74 → Vzpomínky (1994); ● ref. Peníze: F. K. (Křelina), Venkov 20. 3. 1932; jh. (J. Hora), LitN 1932, č. 6 → Poezie a život (1959) ●; J. Vodák: M. a Naše doba, Naše doba 41, 1933/34, s. 343; F. X. Šalda: Dva básnické osudy české, ŠZáp 6, 1933/34, s. 262; A. Pražák: J. S. M. nečasový?, Lumír 1934, s. 269 → Míza stromu (1940); F. Stiebitz: Macharova antika, Naše věda 1934, s. 209; ● ref. Filmy: A. N. (Novák), LidN 20. 5. 1934; G. (F. Götz), NO 28. 6. 1934; AMP (A. M. Píša), PL 19. 8. 1934 ●; -f-. (J. Fučík): M. a Sova, Nová svoboda 1939, č. 6 → Milujeme svůj národ (1948); A. Pražák: Za J. S. M., Naše doba 49, 1941/42, s. 385; O. Pelikán: M. Parrhasios, LF 1946, s. 97; O. Levý: Tři prsteny (výklad básně), ČMF 1946, s. 174; M. Mareš: O M. neznámém, Svob. noviny 19. 3. 1947; J. Brabec in J. S. M.: Básně (1954); F. Götz: Pohled na dílo J. S. M., LitN 1954, č. 10; V. Forst: Předpoklady a charakter M. satiry, sb. O české satiri (1959); Z. Pešat in J. S. M.: Čtyři knihy sonetů a jiné básně (1959); J. Dvořák in Bezruč – M., vzájemná korespondence (1961) → Bezručovské studie (1982); F. Soldan: Problematika M. díla, SPI Praha, společenské vědy, 1961, s. 119; J. Brabec in Poezie na předělu doby (1964); J. Rosendorfský: Roma nell' a opera di Julius Zeyer e J. S. M., Études romanes de Brno, sv. 1 (1966); L. Svoboda: Poslední M. verše, Zprávy Jednoty klasických filologů 1974, č. 2–3; J. Rybák: Na okraj dvou výročí, Lit. měsíčník 1974, č. 2 → Prsty od inkoustu (1977); A. Závodský: P. Bezruč a J. S. M., in V blízkosti básníka (1977); P. H. Toman: O přátelství P. Bezruče s J. S. M., sb. Frygickou čapku mám... (1978); Z. Nováková: Aktualizace antické látky v M. poezii, AUC Praha, Philologica 1980 (vyd. 1982), sv. 3, Graecolatina Pragensia 8, s. 67; J. Ryba: Ze zákulisí první čs. republiky (o M. jako velmistru zednářské lóže), Nár. politika (Mnichov) 1982, č. 5; B. Svozil: Východiska a směřování poezie J. S. M., in J. S. M.: Pravdy znak (1982) → Tvář reality (1986); K. Kardyni-Pelikánová: Poznałem Krym Twój... (Mickiewicz a M.), Prace polonistyczne (Lodž) 38, 1982, s. 78; J. Jiroušek: Autostylizace v M. Magdaléně, ČLit 1983, s. 487 + J. S. M., Čes. jazyk a literatura 34, 1983/84, s. 280; B. Svozil in J. S. M.: Konfese literáta (1984) → Tvář reality (1986); D. Šafaříková: Byl ve všem atom doby svojí, ZM 1984, s. 99; H. Jandová: J. S. M., Sborník Kruhu přátel čes. jazyka 1984; Z. Pešat: Jedna inspirace – dva básnické světy (M. a Mickiewicz o Krymu), in Dialogy s poezií (1985); V. Heger: Romantické a naturalistické tendence M. Magdalény v dobovém literárním kontextu, SPPF Brno, Škola – jazyk – literatura č. 19, 1986 (1987); J. Pavelka: M. filozofie dějin v cyklu Svědomím věků, SPPF Brno, ř. D – lit. vědná, 1988, č. 35; F. Všeticka: Kompozice M. Říma, Sešity novináře

1989, s. 139; P. Drews: Vztah T. G. Masaryka k Macharovu literárnímu kriticismu, sb. T. G. Masaryk (Londýn 1989, s. 160); zp (Z. Pešat) in Slovník básnických knih (1990, Confiteor..., Golgota, Magdaléna, Tristium Vindobona I–XX); M. Červenka in Z večerní školy versologie 2 (1991); M. Nevrlý: Osm vybraných dopisů Jevhena Malanjuka J. S. M., Slavica 1992, s. 291; M. Kubátová-Götzová: Třicet roků s J. S. M., LitN 1992, č. 12 a 37; J. Zabloudilová: Ženy a básník, Vlasta 1993, č. 31–34; J. B. Michl: Nobelova cena a J. S. M., Univerzitní noviny (Brno) 1994, č. 11; F. Všeticka: Magdaléna J. S. M., sb. Žena – jazyk – literatura (1996).

zp

Miloš Maixner

* 4. 1. 1873 *Praha*

† 5. 5. 1937 *Praha*

Překladatel románové, dobrodružné a detektivní prózy z francouzštiny, angličtiny, ojediněle z němčiny; autor a překladatel okultistické a hermetické literatury.

Pocházel ze známé hořické větve výtvarníků: otec Petr M. (1831–1884), malíř a restaurátor, přispíval svými pracemi do Květů a Lumíru, podobně jako strýcové Karel M. (1840–1881), malíř, kreslíř a litograf, a Čeněk M. (1883–1911), dřevorytec; bratranec Jaroslav M. (1870–1904) byl sochař. – M. studoval gymnázium a poté v duchu rodinné tradice Akademii výtvarných umění v Praze, své znalosti prohluboval studijními pobyty ve Vídni, Německu a Itálii. Krátce působil jako asistent na českém gymnáziu v Plzni, poté jako pomocný učitel kreslení a krasopisu na gymnáziu v Třebíči (1897–1901), na reálce v Ječné ul. v Praze (1901–03) a na reálném gymnáziu na Žižkově (Praha-Ž., 1903–10). Od 1911 byl profesorem kreslení, krasopisu, matematiky a němčiny na reálném gymnáziu v Berouně, působil jako jednatel Ústřední matice školské, spolu s M. Seifertem se mj. významně podílel na skautském hnutí. 1910–12 byl členem Uměleckého sdružení Sursum. 1918 přešel do Prahy, pracoval jako tajemník min. národní obrany (1918–19 redigoval armádní list Bratrství). Ve 30. letech, kdy byl již v penzi, spolupracoval se svým synem Milošem M. (* 1903) na jeho redaktorské a vydavatelské činnosti (časopisy Vlajka a Nár. stát, knižnice Člověk a národ